

РОЗДІЛ 3. ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ
НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМНАУКОВІ ПІДХОДИ ДО ДОСЛІДЖЕННЯ МОДЕРНІЗАЦІЇ ПРОМИСЛОВОСТІ
ТА ЇЇ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯSCIENTIFIC APPROACHES TO THE STUDY OF THE MODERNIZATION
OF THE INDUSTRY AND ITS INVESTMENT IN THE INNOVATION SOFTWARE

УДК 330.341.1

Васильців Т.Г.

д.е.н., професор, в.о. завідувача відділу
проблем соціально-гуманітарного
розвитку регіонів
Державна установа «Інститут
регіональних досліджень
імені М. І. Долішнього
Національної академії наук України»

Кириченко О.С.

к.е.н., доцент кафедри
управлінських технологій
Університет економіки та права «КРОК»
Зайченко В.В.
к.н.держ.упр., доцент
Центральноукраїнський національний
технічний університет

Vasylytsiv Taras

Institution "Institute of Regional Research
named after M.I. Dolishnyi of National
Academy of Sciences of Ukraine"

Kyrychenko Oksana

University of Economics and Law "KROK"
Zajchenko Volodymyr

Central Ukrainian National Technical
University

У статті розглянуто та систематизовано наукові підходи до дослідження процесів модернізації промисловості та її інвестиційно-інноваційного забезпечення. Виявлено та узагальнено методологічні підходи до дослідження сутності модернізації а саме: транзитивний, ліберально-еволюційний, процесний, підхід на основі стадій, хвиль, інноваційно-еволюційний, індустріальний, еволюційний. Виявлено, що одними з ключових чинників впливу на ефективність та результативність трансформаційних процесів є наявність, достатність і цілеспрямованість інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку та поширення інноваційних змін. Сформульовано та обґрунтовано еволюційно-синергетичний підхід до модернізації, відповідно до якого модернізація являє собою поетапний процес накопичення критичної маси техніко-технологічних, управлінських, організаційних змін у всіх елементах системи, у результаті чого здійснюється перехід на новий рівень еволюціонування, що призводить до появи нової якості у функціонуванні економічної системи країни. Оскільки інновації є рушійною силою здійснення модернізації змін, інвестиції виступають основним джерелом забезпечення реалізації цих змін, отже, інвестиційне забезпечення інноваційного процесу є невід'ємною та визначальною основою розвитку.

Ключові слова: модернізація промисловості, інвестиційно-інноваційне забезпечення, транзитивний підхід, ліберально-еволюційний підхід, індустріальний підхід, еволюційно-синергетичний підхід.

В статье рассмотрены и систематизированы научные подходы к исследованию

процессов модернизации промышленности и ее инвестиционного инновационного обеспечения. Выявлены и обобщены методологические подходы к исследованию сущности модернизации, а именно: транзитивный, либерально-эволюционный, процессный, подход на основе стадий, волн, инновационный-эволюционный, индустриальный, эволюционный. Выявлено, что одними из ключевых факторов воздействия на эффективность и результативность трансформационных процессов являются достаточность и целенаправленность инвестиционного обеспечения, инновационного развития и продвижение инновационных изменений. Сформулирован и представлен эволюционно-синергетический подход к модернизации, в соответствии с которым модернизация представляет собой поэтапный процесс накопления критической массы технико-технологических, управленческих, организационных изменений в элементах системы, в результате чего происходит переход на новый уровень эволюции, что приводит к появлению нового качества в деятельности экономической системы страны. Инновации являются движущей силой реализации модернизирующих изменений, инвестиции выступают основным источником таких изменений, вследствие чего инвестиционное обеспечение инновационных процессов является неотъемлемой определяющей основой развития.

Ключевые слова: модернизация промышленности, инновационно-инвестиционное обеспечение, транзитивный подход, либерально-эволюционный подход, индустриальный подход, эволюционно-синергетический подход.

In the article, and organized scientific approaches to the study of the processes of modernisation of the industry and its investment in the innovation. Revealed and generalized the methodological approaches to the study of the essence of modernization namely: the transitive approach, liberal evolutionary approach, process approach, an approach based on the stages, the waves, the innovative evolutionary approach, industrial approach an evolutionary approach. It was discovered that one of the key factors of influence on the efficiency and effectiveness of the transformation process is the availability of sufficient and purposeful investment ensuring innovative development and dissemination of innovative change. Determined that, based on the update are aimed system processes of modernization, the need for their implementation of the relevant investment, innovation. Innovation innovation is the basis for these changes and the investment, the investment is a major resource without which it is impossible to create and innovation – that is the main resource of innovating and practical the implementation of new processes. It is investigated that the synergy in the evolution of economic systems is a result of the introduction of modernisation and a new quality of economic systems that occurs as a result of introduction of innovative changes, updates, and is manifested in the growth, increasing social economic effect that occurs in the process of change in all of the constituent elements of the system and the changes of qualitative characteristics. Formulated and substantiated evolutionary synergistic approach to modernization according to which modernization is a step by step process of accumulation of a critical mass of technical, technological, managerial, organizational changes in all elements of the system and so goes to a new level of that leads to the emergence of a new quality in the functioning of the economic system of the country. Because innovation is the driving force behind the implementation of modernization changes Investment Act primary source providing enablement, and investment providing the innovation process is an essential and defining the Foundation of development.

Key words: modernization of industry, investment and innovation, transitive approach, liberal evolutionary approach, industrial approach, evolutionary synergistic approach.

Постановка проблеми. Провідні зарубіжні та вітчизняні науковці по-різному бачать та визначають сутність, ознаки, цілі та завдання процесів модернізації країни, у тому числі модернізації промисловості та інвестиційно-інноваційного забезпечення цих процесів, і, відповідно, у науковому середовищі сформувалося та окреслилося декілька різних методологічних підходів до розуміння сутності, явища та процесу модернізації й її інвестиційно-інноваційного забезпечення. Проте сьогодні немає єдиного узагальненого підходу до методології дослідження процесів модернізації промисловості та інвестиційно-інноваційного забезпечення цих процесів, а наявні підходи не відображають усієї складності еволюційних процесів, що відбуваються у цій сфері, отже, зазначена проблематика потребує подальших наукових досліджень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Концептуальні засади та наукові підходи до дослідження процесів модернізації промисловості та її інвестиційно-інноваційного забезпечення досліджувалися у працях А. Гальчинського [12], В. Геєця [11], Є. Котова [7], Ш. Ейзенштадта [13], Р. Інглхарт [3], Н. Лапіна [4], В. Ляшенко [5], Л. Потравки [9], Д. Росту [8], Е. Тоффлера [2], С. Хантингтона [10], П. Штомпка [1] та інших науковців, проте значна кількість існуючих підходів потребує подальшого дослідження та систематизації.

Постановка завдання. Метою статті є розгляд і систематизація наукових підходів до дослідження процесів модернізації промисловості й її інвестиційно-інноваційного забезпечення та виявлення ключових чинників впливу на ефективність і результативність трансформаційних процесів забезпечення інноваційного розвитку та поширення інноваційних змін.

Виклад основного матеріалу дослідження. На думку П. Штомпка, усі підходи до визначення та розуміння сутності процесів модернізації можна розподілити на три основні групи. До першої групи входять визначення, що характеризують модернізацію як певні прогресивні зміни та поліпшення, які можуть бути окреслені та оцінені. До другої віднесено підходи, що ототожнюють поняття модернізації з поняттям сучасності, сьогодення. До третьої групи підходів віднесено розуміння модернізації як зусилля, які прикладають менш розвинені країни на шляху відбудови економіки та промислового потенціалу в намагаючись наздогнати у розвитку провідні технологічно розвинені країни світу [1, с. 170–171]. Частково погоджуючись із такою систематизацією, слід зазначити, що вона видається неповною та не охоплює всіх наявних сьогодні наукових методологічних підходів до дослідження такого складного, фундаментального та водночас сконцентрованого у часі та ресурсах явища й процесу, як

модернізація, а тому потребує значно ширшого розгляду та дослідження.

Одним із найбільш фундаментальних та досліджених, що має значну частку наукових прихильників, є методологічний підхід на основі хвилі Е. Тоффлера, що обґрунтовує три основні стадії, «хвилі» модернізації [2, с. 60–62]. Так, перша хвиля модернізації асоціюється з доіндустріальною революцією, друга хвиля пов'язується науковцем з індустріальною революцією та зростанням промислового виробництва, третя хвиля, постіндустріальна, визначається як високотехнологічна і водночас антиіндустріальна, оскільки вона суперечить старій індустріальній цивілізації [2, с. 33]. Такий підхід пов'язує процеси модернізації з хвилями революцій і дає можливість дослідження модернізаційних процесів в історично-соціальному контексті, проте не розкриває економічних та технологічних аспектів модернізаційних процесів, як і не визначає ролі держави в процесах модернізації, визначення та впровадження їх інвестиційно-інноваційного забезпечення.

Методологічний підхід, який застосували науковці Р. Інглхарт та К. Велзел, досліджує еволюцію процесів індустріального розвитку, зумовлених модернізацією, і визначається як інноваційно-еволюційний. За цим підходом модернізація зумовлює індустріалізацію, яка набирає темпи та проникає в різні сфери економіки і впливає на суспільно-економічне життя: рівень освіти й професійну освіту, процеси урбанізації, розвиток міст і процеси спеціалізації виробництва, збільшення тривалості життя та забезпечення активного економічного розвитку [3, с. 33–48]. Отже, модернізація пов'язується з процесами розвитку, еволюціонуванням соціальних, освітніх, економічних систем завдяки змінам, розвитку, вдосконаленню рівня освіти, наукових знань, інноваційних здобутків і досягнень та їх упровадженню у виробництво і, відповідно, зростанню рівня життя суспільства внаслідок еволюційних процесів соціально-економічного розвитку.

За інноваційно-еволюційним підходом модернізація ототожнюється з процесами динамічного впровадження нових наукових знань, технологій у всі сфери життєдіяльності, що визначає високу динаміку інноваційного забезпечення; водночас динамічне впровадження інноваційних змін потребує системного інвестування в освіту, розвиток науки та накопичення фундаментальних наукових знань, НДДКР та освіти, що потребує спрямування інвестиційних ресурсів на формування науково-освітнього базису, накопичення, створення інновацій.

У дослідженнях методологічних підходів до модернізації промисловості у світі та Китаї Н. Лапіна застосовується еволюційний підхід, за яким модернізація розуміється як одна з глибин-

них змін цивілізації, що має багатолітню історію та є засобом вирішення економічних, управлінських, соціальних та інших завдань, що стоять перед державами під впливом внутрішніх та зовнішніх загроз [4, с. 7]. Отже, модернізація розуміється як еволюційний процес, що є сукупністю економічних, суспільних, технічних процесів розвитку суспільства [4, с. 7]. За еволюційним підходом подібно до хвиль визначаються дві основні стадії модернізації: перша стадія первинної модернізації як перехід від аграрного до промислового суспільства та друга стадія, так звана вторинна модернізація, що визначає перехід від індустріального суспільства до суспільства знань. Третій тип модернізації – інтегрована модернізація – є поєднанням первинної та вторинної модернізації та визначає стан і відмінності їх координації та особливості еволюціонування в тій чи іншій країні. Особливостями інвестиційно-інноваційного забезпечення за цим підходом є необхідність ініціації та стимулювання інвестиційних та інноваційних процесів як рушійної сили еволюційних змін.

Підхід на основі взаємодії сучасних моделей індустріального розвитку, який можна визначити як індустріальний підхід у дослідженні модернізації промисловості, набув розвитку у працях науковців Інституту економіки промисловості НАН України В. Ляшенко, Є. Котова, К. Павлова. Сутністю цього підходу є виокремлення науковцями чотирьох сучасних моделей індустріалізації та дослідження взаємодії та взаємозв'язків між ними [5, с. 34]. Так, науковцями визначено модель традиційної індустріалізації, за якою модернізаційні процеси пов'язані з технологічним розвитком виробництва із метою збереження конкурентоспроможності та ринкових позицій. Друга модель некроіндустріалізації має ознаки процесів деіндустріалізації, за яких не відбувається модернізаційних змін, із наявним значним згортанням ініціатив. Отже, відбувається значне скорочення промислового виробництва внаслідок зношення виробничих потужностей та старіння технологій виробництва зі значною подальшою втратою конкурентних позицій. Третя модель класифікується як постіндустріалізаційна та характеризується як постріндустріалізаційною модернізацією, пов'язаною з виведенням низькотехнологічного виробництва за межі розвинених країн. Четвертою моделлю за даною теорією визначено неоіндустріалізацію, що здійснюється на основі процесів неоіндустріальної модернізації, що характеризується розвитком біотехнологій, індивідуалізацією, когнітивізацією виробництва, розвитком високих технологій та зростанням частки національної високотехнологічної продукції в обсягах промислового виробництва. Важливим аспектом неоіндустріальної модернізації є зростання частки малого і середнього бізнесу, задіяного у розробленні та

впровадженні високих технологій [6, с. 14–26]. Таким чином, відбувається дослідження зв'язку та впливу моделей індустріалізації й визначається провідне значення модернізації у зміні тієї чи іншої моделі на засадах розвитку наукових знань та їх промислового впровадження, зміни технологій виробництва та структури промисловості.

За індустріальним підходом визначається необхідність значних обсягів та цілеспрямованого впровадження інвестиційно-інноваційного забезпечення, при цьому визначаються різні напрями спрямування інвестицій відповідно до моделей індустріалізації та модернізації, які розбудовано у країні. Так, для індустріальної первинної модернізації характерним є спрямування інвестицій в оновлення техніки, устаткування, технологій; для постіндустріальної модернізації характерним є активне інвестування в науку, освіту та інноваційне оновлення не лише економічного, а й суспільного життя; особливостями інвестиційного, інноваційного забезпечення неоіндустріальної модернізації є спрямування інвестиційних ресурсів на розвиток наукових знань, інновацій у всіх сферах та їх передачу, поширення застосування знань та інновацій.

Водночас розгляд наявних методологічних підходів до дослідження процесів модернізації невід'ємно пов'язаний із наведенням методологій, методик обґрунтування модернізаційних процесів із застосуванням системи індикаторів, за допомогою яких можна здійснити оцінку процесів розвитку. При цьому в переважній більшості пропонуються індикатори якісного оцінювання стадій модернізації, що мають певну суб'єктивність оцінки, яка позначається на точності отриманих результатів.

Так, за індустріальним підходом В. Ляшенко та Є. Котова запропонована система оціночних індикаторів, що дають змогу визначити кількісні параметри на різних стадіях модернізації на державному та регіональному рівнях із визначенням стимуляторів і дестимуляторів розвитку та розрахунком інтегрального індикатора відповідної стадії модернізації [7, с. 56–67]. Так, для визначення рівня індустріальної модернізації застосовуються економічні, соціальні індикатори та індикатори знань; для визначення рівня постіндустріальної модернізації здійснюється обчислення інновацій у знаннях та передачі знань, а також групи індикаторів якості життя та якості економіки; індекс рівня неоіндустріальної модернізації визначається розрахунком груп економічних індикаторів, соціальних індикаторів та індикаторів знань. Наведена методика, на нашу думку, є важливим інструментом дослідження процесів модернізації в аспектах індустріального розвитку.

Транзитивний підхід до трансформації соціально-економічних систем визначено та обґрунтовано у працях Д. Растроу [8, с. 5–15], С. Хантінг-

тона, Л. Потравки, О. Карташова. Транзитивний підхід формується на засадах теорії транзитології в дослідженні функціонування соціально-економічних систем. Його основою є дослідження соціально-економічних перетворень, що відбуваються між системами та виступають основним механізмом адаптації до умов Четвертої промислової революції і визначаються науковцями як економічна транзитологія. При цьому економічна транзитологія має різні способи прояву та впровадження в умовах традиційної перехідної економіки і перехідної економіки нового типу. За умов традиційної перехідної економіки відбувається формування типової економіки з різним рівнем розвитку секторів. В умовах економіки нового типу формування відбувається завдяки зростанню рівня спеціалізації виробництва та процесів ринкової саморегуляції [9, с. 214–215]. Відповідно, економічна транзитологія як науковий підхід виокремлює основні типи: перехідної економіки, що характеризує економічні системи, які знаходяться в процесі змін переходу від натурального до ринкового господарювання і формування багатоукладної економіки, та перехідної економіки нового типу, для якої характерним є високий темп змін у розвитку економічних систем, функціонуванні внутрішнього ринку, наявності ринкової координації та регуляції економічних процесів. Отже, еволюція економічної транзитології відзначається проявами соціально-економічної та політичної модернізації функціонування традиційних економічних систем.

Досліджуючи вплив транзитології у зміні економічних систем, С. Хангтінтон розглянув та відзначив циклічну природу процесів модернізації та впливу інституційних чинників на прогресивний характер і формування модернізаційних процесів [10, с. 128]. Таким чином, формувалися засади інституційної парадигми та необхідності державного регулювання й упровадження процесу модернізації економічних систем. Транзитивний підхід дає можливість виявити деструктивні чинники економічного, соціального, політичного характеру у функціонуванні економіки. Водночас його застосування робить можливим виявлення основних чинників впливу, що є визначальними для швидкої адаптації національних економічних систем до світової економічної інтеграції та глобалізації. За цим підходом одними з таких ключових чинників впливу на ефективність та результативність трансформаційних процесів є наявність, достатність і цілеспрямованість інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку та поширення інноваційних змін.

Ліберально-еволюційний підхід до дослідження модернізації промисловості та її інвестиційно-інноваційного забезпечення досліджено та обґрунтовано у наукових працях В. Геєця та А. Гальчинського. Так, у працях В. Геєця провідною

ідеєю є те, що для стабільного функціонування та розвитку соціально-економічних систем базовою умовою є наявність довіри [11, с. 12]. За цим підходом провідним завданням держави її інституційного забезпечення є укріплення довіри, а ключовою ознакою лібералізму є побудова суспільного співробітництва, що забезпечуватиме суспільний розвиток. Водночас А. Гальчинський вважає, що лібералізаційний контекст в ідеології модернізації відображає процеси цивілізаційного розвитку. Він також наголошує на прямій залежності між зростанням самодостатності окремої особистості та зростанням «інтелектуального» потенціалу ринку, його здатності до вирішення завдань соціально-економічного розвитку [12, с. 23–24]. Відповідно, внаслідок цього еволюціонують стосунки державних та ринкових інститутів, що розбудовуються та завдяки модернізаційним процесам переходять на новий етап соціально-економічного розвитку.

Отже, ключовими чинниками впровадження модернізаційних змін, оновлення економічної системи є лібералізація інститутів державного управління й регулювання та лібералізація формування прозорих та ефективних механізмів взаємодії державних, ринкових інститутів, суспільства. При цьому ліберально-еволюційний підхід акцентує увагу на необхідності формування лібералізованого сприятливого інвестиційного середовища, спрямованого на створення та впровадження інновацій як рушійної сили прогресивних економічних, модернізаційних змін через створення прозорих, ефективних, ліберальних умов інвестування, захист прав власності на матеріальні та нематеріальні активи, інвестиції та активне залучення до процесів інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку громадян, бізнесу з упровадженням інструментів державного, приватного партнерства та засад суспільного договору.

За процесним підходом до дослідження модернізації промисловості та її інвестиційно-інноваційного забезпечення, визначеного у працях Ш. Ейзенштадта, модернізацією є процес змін у соціальній, економічній та політичній системах [13, с. 112]. Отже, модернізація є процесом, метою якого є вдосконалення та розвиток, перехід економічної системи на новий рівень, новий техніко-технологічний уклад, і завданням модернізації є забезпечення цього переходу. Особливість модернізації промисловості є, крім суспільно-економічного, техніко-технологічний аспект, оскільки невід'ємною умовою модернізації промисловості є оновлення техніко-технологічної бази виробництв, технологій, що забезпечується з упровадженням інновацій, а інновації мають можливість упровадження за відповідного інвестиційного забезпечення процесів інноваційного оновлення. Оскільки сама модернізація виступає процесом та водночас рушійною силою змін, еволюціонування, процесний підхід до

методології її дослідження передбачає розгляд не лише модернізації, а й формування засад, нормативної бази, інститутів та інституційних механізмів, інфраструктури, необхідної для впровадження інновацій та інвестиційного забезпечення процесів інноваційного розвитку, що й забезпечують можливість здійснення модернізації.

Висновки з проведеного дослідження. Огляд та систематизація основних методологічних підходів до дослідження модернізації промисловості та її інвестиційно-інноваційного забезпечення дали змогу виявити наявність та обґрунтувати еволюційно-синергетичний підхід до методології дослідження процесів модернізації. Обґрунтуванням необхідності формулювання еволюційно-синергетичного підходу є наявність характерних ознак еволюції та розвитку. Так, саме поняття модернізації асоціюється з переходом економічних та соціальних систем на новий рівень розвитку, який здійснюється внаслідок створення, накопичення та впровадження наукових, технічних, технологічних, освітніх змін, що мають прогресивний характер та визначаються як рух уперед, тобто розвиток. Водночас еволюція є новим рівнем розвитку, переходом на новий рівень соціально-економічних систем. Таким чином, основою еволюціонування, оновлення є процеси модернізації, що носять системний, цілеспрямований характер і потребують для їх реалізації відповідного інвестиційно-інноваційного забезпечення. Інноваційне забезпечення є основою прогресивних змін, а інвестиції, інвестиційне забезпечення є основним ресурсом забезпечення інноваційної діяльності та практичної реалізації впровадження модернізаційних процесів. На відміну від революційних процесів такий перехід є плановим, цілеспрямованим та забезпечує незворотність процесів еволюціонування та оновлення, що важливо у функціонуванні економічних систем, оскільки це унеможливорює прояви таких процесів, як деіндустріалізація, й убезпечить від ризиків функціонування економічних систем у перехідні періоди. Ефект синергії в еволюціонуванні економічних систем є результатом упровадження модернізаційних процесів і тією новою якістю економічних систем, що виникає внаслідок упровадження інноваційних змін у промисловості, а синергія проявляється у зростанні, збільшенні соціально-економічного ефекту, що виникає в процесі модернізаційних змін у всіх функціональних елементах системи та зміни якісних характеристик, таких як зростання стабільності, стійкості їх функціонування, зростання автономії, рівня технологій, якості та поширення знань, стабільності економічних, фінансових процесів та рівня соціально-економічного, суспільного розвитку країни та її населення.

Усе вище зазначене дає можливість обґрунтування еволюційно-синергетичного підходу до

модернізації, відповідно до якого модернізація являє собою поетапний процес накопичення критичної маси техніко-технологічних, управлінських, організаційних змін у всіх елементах системи, у результаті чого здійснюється перехід на новий рівень еволюціонування, що призводить до появи нової якості у функціонуванні економічної системи країни.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Штомпка П. Социология социальных изменений. Москва : Аспект Пресс, 1996. 416 с.
2. Тоффлер Э. Третья волна. Москва : АСТ, 1999. 261 с.
3. Inglehart R. How Development Leads to Democracy: What We Know About Modernization. *Foreign Affairs*. 2009. № 88(2). Р. 33–48.
4. Лапин Н.И. Обзорный доклад о модернизации в мире и Китае. Москва : Весь Мир, 2011. 256 с.
5. Ляшенко В.І. Методичні підходи до оцінювання процесів модернізації промислово розвинутих територій України. *Економіка України*. 2015. № 10(647). С. 32–44.
6. Ляшенко В.І. Процессы и формы модернизации экономики на постсоветском пространстве. *Национальные интересы: приоритеты и безопасность*. 2015. № 6(291). С. 14–26.
7. Котов Е.В. Оценка процессов модернизации Украины и её экономических районов. *Вісник економічної науки України*. 2013. № 1. С. 55–69.
8. Ростору Д. Переходы к демократии: попытка динамической модели. *Полис*. 1995. № 5. 5–15.
9. Потравка Л.О. Теоретичні засади трансформації соціально економічних систем України в умовах Четвертої промислової революції. *Вісник Мукачівського державного університету*. 2018. № 14. С. 213.
10. Хантингтон С. Третья волна. Демократизация в конце XX века. Москва : РОССПЕН, 2003. 280 с.
11. Гесць В. Ліберально-демократичні засади: курс на модернізацію України. *Економіка України*. 2010. № 3. С. 4–20.
12. Гальчинський А. Лібералізм – еволюційні трансформації. *Економіка України*. 2010. № 6. С. 23–34.
13. Эйзенштадт Ш. Революция и преобразование обществ. Сравнительное изучение цивилизаций. Москва : Аспект Пресс, 1999. 416 с.

REFERENCES:

1. Shtompka P. (1996) *Sotsyolohyia sotsyal'nykh yzmeneniy [Sociology of social change]*. Moskva: Aspekt Press. (in Russian)
2. Toffler E. (1999) *Tret'ia volna [The third wave]*. Moskva: AST. (in Russian)
3. Inglehart R. (2009) How Development Leads to Democracy: What We Know About Modernization. *Foreign Affairs*. 88. 33-48
4. Lapyn N.Y. (2011) *Obzornyj doklad o modernyzatsyy v myre y Kytae [Overview report on the modernization of China and in the world]*. Moskva: Ves' Myr. (in Russian)

5. Liashenko V.I. (2015) Metodychni pidkhody do otsiniuvannia protsesiv modernizatsii promyslovo rozvynutykh terytorij Ukrainy [Methodical approaches to the evaluation of the processes of modernisation of the industrially developed areas in Ukraine]. *Ekonomika Ukrainy*.

6. Liashenko V.I. (2015) Protsessy y formy modernyzatsyy ekonomiky na postsovetskom prostranstve [Processes and forms of economic modernization in the post-Soviet space]. *Natsional'nye ynteresy: pryorytety y bezopasnost'*.

7. Kotov E.V. (2013) Otsenka protsessov modernyzatsyy Ukrainy y eio ekonomicheskikh rajonov [Evaluate processes the modernization of Ukraine and its economic regions]. *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy* vol. 1, pp. 55-69.

8. Rostou D. (1995) Perekhody k demokratyy: popytka dynamicheskoy modely [Transitions to democracy: an attempt at a dynamic model]. *Polys*. vol. 5, pp. 5-15.

9. Potravka L.O. (2018) Teoretychni zasady transformatsii sotsial'no ekonomichnykh system Ukrainy v

umovakh Chetvertoi promyslovoi revoliutsii [The theoretical basis for the transformation of the socio economic systems of Ukraine in conditions of the fourth industrial revolution]. *Visnyk Mukachivs'koho derzhavnoho universytetu*. vol. 14, pp. 213-215.

10. Khantynhton S. (2003) *Tret'ia volna. Demokrattyzatsiya v kontse KhKh veka*. [The third wave. Democratization in the late twentieth century]. Moskva: ROSS-PYeN. (in Russian)

11. Heiets' V. (2010) Liberal'no-demokratychni zasady: kurs na modernizatsiiu Ukrainy [Liberal-democratic principles: the course on modernization of Ukraine]. *Ekonomika Ukrainy*. 3. 4-20

12. Hal'chyns'kyj A. (2010) Liberalizm – evoliutsijnii transformatsii [Liberalism is the evolutionary transformation]. *Ekonomika Ukrainy*. vol. 6, pp. 23-34.

13. Ejzenshtadt Sh. (1999) *Revoliutsiya y preobrazovanye obschestv. Sravnytel'noe yzuchenye tsyvylyzatsiy* [Revolution and transformation of societies. The comparative study of civilizations]. Moskva: Aspekt Press. (in Russian)